

WWW.UNILIB.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1892. Год. XXIV.

МИТА ПЕТРОВИЋ

професор природних наука и математике у Србској учитељској школи Сомборској.

рођен 14. Октобра 1848. † 17. Децембра 1891.

рођен 14. Октобра 1848.
Умро 17. Децембра 1891.

Србска учитељска школа у Сомбору претрпела је и опет грдни удар, ненакнадими губитак.

Тек девет месеци прођоше од како се у вечност преселио професор србскога језика и историје Исидор Стојковић, а ето се сруши и други најјачи стуб ове школе, премину далеко чувени и славни професор њен Мита Петровић.

Прерана и превремена смрт професора Петровића није само губитак по учитељску школу Сомборску, којој је он на дику и понос служио, него је она огромни губитак и по цели србски народ и његову књижевност.

У професору Мити Петровићу изгубило је Србство свог великог научењака, једнога од првих србских природоиспитатеља и неуморног плодовитог књижевника, који се својим непосредним испитивањем и истраживањем у Хемији и Геологији и у другим грамама природних наука прославио се и припознат био не само у Србском и Хрватском народу него и у књижевности Чешкој, Немачкој и Мађарској, који је са своје учености и неуморнога рада отликован био за члана књижевног одељења Матице Србске, за члана Србског ученог друштва и Србске кр. Академије наука и уметности у Београду за правога члана Хрватског књижевног педагогичког

бора у Загребу; за редовног члана србског пољопривредног друштва у Београду, за члана етнографског музеја у Липскоме.

Његово друштво тражили су и с њиме научна испитивања предузимали су многи србски и страни испитатељи природе и научењаци.

Професор Мита Петровић још у младим својим годинама 1873. отликован је био службом тајника на обштој Славјанској учитељској скупштини у Бечу; био је у двапут биран за посланика на србско народном Сабору у Карловцима а на последњем Сабору изабран је био за члана Саборског Одбора петнајсторице, те се већ у велико спремао, да у том Одбору делотворно учествује, али га немила живчана болест у сред овога његовог великог рада снађе и он у 43. години живота свог престане живити на овоме свету.

Мита Петровић рођен је 14. Октобра 1848. године у Панчеву. Отац његов Григорије Петровић родио се у Србији, и као дете изгубивши свог родитеља ког бесни Турци посекоше, дошао је у Панчево, где је изучио занат и отворио бријачку радњу, коју је после трговачким радом заменио. Мати Митина Софија произашла је из старе, уважене и побожне породице Хацине у Панчеву и била је прва србска учитељица у Панчеву. Она је синове и кћери своје добро васпитавала и уливала им је из раце младости у срце жарку љубав према просвети и књижи србској. Под њеним руководством почео је Мита још као дечко од 12 година читати књижицу: „Милана за младеж и родитеље“. И то му је, као што сам говораше била прва његова лектира.

Основне школе и ниже разреде реалке свршио је Мита Петровић у месту својега рођења, нижу гимназију у Ср. Карловцима, а вишу у Винковци, где је и испит зрелости 1868. године положио. Још као ђак гимназијски почео је он писати у Даници, Вили и у другим онога времена белетристичним србским листовима. Уживајући стипендију Марије Драгичевићке из Панчева слушао је он филозофију, природне науке и математику на свеучилиштима у Хали, Тибингену и Прагу, и свршивши ове науке године 1871. приликом преустројства Србске учитељске школе од срб. нар. Школског Савета изабран је за професора математике и природних наука у учитељској школи Сомборској, коју је племениту дужност све до смрти своју пуних 20 година најточније, савестно и са неуморном ревношћу одправљао.

Одмах друге године после ступања свог на катедру положио

је Мита Петровић на кр. Свеучилишту Пештанском испит за гимназијалног професора по струци природословној и математичној, а у исто време одпочео је своје непрекидно усавршавање у природним наукама и своју књижевну дјејателност.

Године 1882. о трошку срб. нар. фонда ишао је у Горицу и тамо слушао течајеве за виноградарство, из којих је предмета и испит положио.

Године 1889. послан је био од високосл. Школског Савета о народном трошку на изложбу Паризку са обвезом, да поднесе у своје време извештај о добивеном тамо искуству.

Једва би се могло пребројати све, што је професор Петровић као књижевник Србству и човечеству привредио.

Још као кандидат професуре написао је књигу: „Девојачки свет“, коју је Матица Србска наградила са 20 дуката. Године 1870. издао је књижицу „Народна школа у Чехословена.“ — Као професор учитељске школе писао је педагошке и дидактичне расправе у „Школском Листу“, „Напредку“, у немачком листу: „*Neue Ungarische Schulzeitung*“; и у Извештајима срб. учитељске школе Сомборске. Од 1880.—1884. делао је врло много као сауредник и главни сараденик на „Школском Листу“, који је тада двапут месечно излазио. Много је писао у Љетопису Матице Србске, у „Јавору“, „Србској Зори“, „Стражилову“, „Женском Свету“ и у другим србским повременим списима.

Године 1888. изишла је његова књига под насловом; „Из природе“ штампана у В. Кикинди. Исте године изашле су у засебној књизи његове: „Слике из Хрватскога приморја“. Чланке о земљоделству писао је у календару Орлу и у Тежаку. Писао је књижице „О филоксери“ и о Свиларству.

Својим искуством и научним истраживањем стечена знања објавио је у књигама: Расток и како се њиме бојадише коса; Неколико приложака к експерименталној физици; Алкаличне баре у Сомборској околини; Сремско вино; Петроварадинска чесма; Појаве при грађењу бермета; Баре у Бачкој; Фрушкогорски извори; Производња ракије у нашем народу; Земље у Бачкој; Артезски бунар у Сомбору итд. Нека од ових дела изишла су и на немачком а нека и на мађарском језику.

За школу је написао зве књиге: Основи физике; Наука о геометријским облицима; Човечије тело и његова нега; Хемија за средње школе; Свиларство. Ове су књиге примљене за школске

књиге у србским учитељским и вишим довојачким школама а неке се од њих и у Србији у средњим школама као учевне књиге употребљују.

Овај огромни неуморни и непрекидни рад професора Петровића у школи и у књижевности навуче му прошле године с пролећа телесну слабост, од које се опоравио у Радегунду за време школских ферија, и изгледало је, као да ће сасвим оздравити. Већ је уз своје професорске дужности продужио поново и књижевни рад свој и спремао се за делатно саучешће при реорганизацији школа наших у Одбору петнајсторице и на предстојећем црквено-народном Сабору.

На Аранђелов дан ове јесени осећао се још добро па је и у цркви и у кругу своје породице прославио своје крсно име, али одмах следећег дана опазило се на њему растројство умне снаге, које је тако јако напредовало, да је по савету лекарском већ четврти дан после тога 12. Новембра морао бити одведен у државни завод за умоболне у Будимпешти, где је 17. Децембра земаљски живот свој окончао, оставивши за собом неутешну верну супругу госпођу Драгињу рођену Баљакову, и троје сирочади Вјеру, отличну правницу другога разреда; Олгу ученицу више девојачке школе и Миленка ученика II. разреда србске основне школе у Сомбору.

Тело покојниково је по жељи супруге и присних му пријатеља овдашњих, пренесено из Будимпеште у Сомбор, и 20. Децембра уз велико саучешће Сомборских грађана и учитељске школе са жељезничке станице у Св. Ђурђевски храм спроведено и свечано опојано а затим на Успенском гробљу Сомборском матери земљи предано.

Нека је вечна слава и хвала и успомена ревном професору учитељске школе, великом научењаку и заслуженом књижевнику српском Мити Петровићу, а на србском народу стоји, да се материјално постара за обезбеђење његове самохране и уцвиљене породице, која је остала без својега отца, старешине и хранитеља, те да се тиме бар у нечему одужи за велике труде и подвиге неуморнога делатеља на пољу просвете народне велезаслуженог Србина, професора Мите Петровића!!!

WWW.UNI
УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ПОСЛЕДЊИ ПОМЕН СВОЈЕ ПРИЈАТЕЉУ, ПРОФЕСОРУ МИТИ ПЕТРОВИЋУ

говорио МИТА КАЛИЋ на опелу у св. Ђурђевској цркви
20. децембра 1891.

Мито брате !

Када смо се после нашег ђаковања састали на сомборској учитељској школи као колеге, нисам знао, да ће нам онај стисак руке, којим се руковаємо бити последњи, — нисам слутио, да ћемо се после кратког састанка растати на веки.

Нагле промене, које читав преврат начинише у твојим породичним приликама, удари громава, који у рушевину претворише твоју кућевну срећу, тако су ме збунили, да немам моћи, да се приборем и да мирним погледом размотрим, шта се то све око мене збива? Не могу да верујем, да си мртав.

Та није-ли се до јуче разлегала слава о победи твојој на књижевном пољу на коме си сјајне награде стицао за твоја неумрла дела? Писмо ли се до јуче поносили тобом, као књижевником првога реда, научником првога реда, професором првога реда, чије лекције из оптике могле би надику служити ма којем професору, ма вог универзитета европског.

И твој дух, коме никаква висина висока не беше, коме никаква дубина дубока не беше, лежи пред нама саломљених крила, а ти ни од кога не савладани победилац књижевни, лежиш први пут побеђен — од смрти.

Да нису тако и сувише очити докази о твојој смрти, ја још не бих веровао, да си мртав: али кад помислим, како си био вредан као пчела, како ни један тренут пропустио ниси, а да га радом не испуниш; кад помислим, како ни онда себи одмора давао ниси, кад су други уживали радости овога живота и кад су по свежем ваздуху крепили своје здравље, ти си у мрачној и загушној лабораторији испитивао, растварао мерио.

У заносу научнога рада, заборавио си на себе и на своје здравље, па си уживао, блажен што си пронашао, једну нову истину од које ће твој народ имати користи.

Кад на све то помислим, па видим, како си скрестио руке, па не радиш ништа, онда Мито брате, морам веровати, да си заиста мртав !

Голем је губитак за један мали народ, кад му у најодсуд-

нијем часу, погине јунак, који је читаву једну војску вредио, још је големији губитак, када му у најнужније доба смрт уграби умнога јунака, који је вредио читаву једну књижевност.

Или зар има и једнога поља на коме се Мита Петровић најејајним успехом није истакао? Има-ли књиге у којој не лежи закопано благо његова знања?

Зар „Српски Летопис“ и „Глас српске краљевске Академије“ нису триумфални луци књижевничке му славе? Сада су на тим славолуцима истакнуте црне заставе! Име, које је светлило међу првацима књижевним, заоквирено је црним оквиром.

Нашу школу задесио је тешки удар, јер јој се сруши, понајјачи стуб; наша се књижевност зави у црно, јер изгуби најрежнија раденика, наука изгуби најспремнија стручњака, а наш народ изгуби сина, који је свој род жарко љубио.

Но коли ће, да измери дубину, тек оне несреће, која му задеси тужну породицу, што у њему изгуби све! Ова је слика тако страшна, да је судбина још за живота покојникова, дух његов застрла црном копреном, само да ту слику не предвиди.

Занесен за науком и општим човечанским идеалима, радио си ти врли покојниче за друге све, а за себе ништа; прегаси си, да роду и школи створиш што боље прилике а своје си занемарно; у тежњи, да друге што већма умно обогатиш, себе си трошио, као што свећа светлећи другом, себе сагорева.

Па баш у том самопрегоревању и огледа се твоја величина. У заборау на своју личну корист, за љубав општој користи, огледа се твоја поштена душа, као дно морско, посуто бисер врлинама, којима се дивимо.

Па је ли нужно, да се подајемо очајној тузи, као да смо те, на веки изгубили и да те више никад нећемо наћи? Престаје ли баш одиста свака веза с тобом и ако ниси више телом међу нама? Је-ли Мита Петровић био — оно слабачко тело, или је Мита Петровић био онај неуморни стваралачки дух, који је толика ремек-дела сачинио?

Кад си био дух за живота, није те могла ни смрт уништити, јер она само тело у прах раствара, а дух, он је вечито жив. Но духу је место на небу, а телу у земљи. Па пре но што се отворе мрачне двери, које растављају онај свет од овога, а које се затварају испред живих телесних створова, —

WWW.UNIN.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unil.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
ми другови, пријатељи и поштивачи твоји допратисмо те до крајње међе живота, да ти тужно довикнемо: Збогом остај!

Пођи с Богом мили друже! и прими поздравље, од твоје уцвељене породице! Збогом пошао и прими поздрав од нас твојих колега и благодарних ти ученика, а ја ти из Ђаковања пријатељ твој на последњем растанку болним срцем велим: вечна ти памет и лака ти била црна земља!

СЕДНИЦА ВСЛ. ШКОЛСКОГ САВЕТА

држана 16. Децембра 1891.

Председавао је Његова Светост патријарх Георгије Бранковић. Присутни су били: Др. Ника Максимовић, Прота Јован Борота, Н. Ђ. Вукићевић заменик гл. школ. референта, Др. Михаил Полит-Десанчић, Стеван Лазић гимназијални директор и Теофил Димић умировљени надзорник школски и оба народна тајника.

Због Митрополитског Црквеног Савета, који је истога дана седницу имао, држана је седница Школског Савета само после подне. То је била последња седница у години 1891.

У њој је решено преко 40 предмета.

Пре свега прочитан је Одпис В. кр. Угарског Министарства за богочаст и јавну наставу, којим се у сљед извештаја државног школског надзорника жупаније Бачке изјављује задовољство, што је за наставу у мађарском језику у Сомборској учитељској школи постављена формално оспособљена личност, и што се у том предмету прошле школске године повољан успех показао.

Даље са обзиром на пређашње наредбе поново се захтева да се течај на учитељској школи Сомборској са четвртим разредом расшири и да се приправнице обашка обучавају. О чему је Школски Савет Високосл. Срб. Народном Црквеном Сабору предлог свој већ поднео.

Висока кр. Хрв. Слав. Далм. земаљска влада саопштавајући мане и недостатке, које су државни надзорници у вероисповедним школама србским у Хрватској и Славонији приликом прегледања ових школа у течају прошле године опазили, умољава Школски Савет, да се постара те мане што скорије одклонити; јер би се иначе морало према тим школама у смислу §. 101. земаљског закона од 1888. поступити. Уједно примећује, да би време било, да се издани од овог Школ. Савета наставни план од 1872. који све

до сада важи за србске вероисповедне школе у Славонији и Хрватској, замени са новим, који би био саобразан научној основи изданој од поменуте земаљске владе године 1889. за комуналне школе.

У свези са овим подноси заменик главног школског референта њиме израђену Наставну основу за србске вероисповедне школе у краљевинама Славонији и Хрватској и то: а) за школе са једном наставном снагом и б) за школе за две и три наставне снаге и в) за школе са четири наставне снаге. Та наставна основа израђена је према захтевима земаљског закона од 31. Листопада 1888. и држећи се специјално потреба србске народне школе у погледу наставе у србском и црквено-славенском језику, Науци Христијанској и Црквеном појању, саобразна је у свему прописима научне основе издане од в. кр. Хрв. Славон. Далм. земаљске владе за комуналне школе у Славонији и Хрватској. Разлика је битна само у томе, што су у овој наставној основи за србске школе узета за свакидашњу школу само 4 разреда са једногодишњим течајевима, и што је у школама са више учитеља и немачки језик међу наставне предмете у два старија разреда увршћен.

Ова наставна основа издата је пододбору састојећем се из ччанова: Стевана Лазића, Теофила Димића и заменика гл. шк. референта, да је прегледају, проуче, и о њој у идућој седници своје мишљење поднесу. Да би се пак мане и недостатци опажени у србским народним школама још у течају ове школске године одклонити могле, саопштене су Епар. школским властима у Горњем Карловцу, Пакрацу и у Архидијецези у препису приметбе државних школских надзорника с налогом, да дотичним местним школским одборима и учитељима строго наложити имају, да се у дотичне школе, особито у Јасеновцу, Дубици, Петрињи, Беловару где су велике мане опажане, бољи ред у сваком погледу уведе.

У свези са овим позват је заменик гл. школског референта да у идућу седницу има донети израђени предлог за „Школски и наставни ред“ у срб. народним школама.

Нов устројни статут за учитељску школу у Г. Карловцу издат је гореозначеном пододбору на проучавање и мишљење уз очекивање извештаја.

На предлог управе учитељске школе Сомборске оболелом професору исте школе Мити Петровићу дат је допуст на годину дана уз уживање подпуне плате. Пристављеном пак супленту за природне науке и математику на истој школи Стевану Јовићу који

је по президијалној наредби Њ. Светости Патријарха 29. Новембра у звање уведен одређена је обашка плата од 800 фор. и то од дана, када је у звање ступио.

Да би школска младеж србских народних вероисповедних и комуналних школа, као и ученице србских виших девојачких школа долазити могли без уштрба наставе Средом и Петком уз частни пост на Пређеосвештану Литургију, умољени су сви дијецезани Епископи, да би изволили наредбу издати, да се поменуте службе Божије у 11 часова пре подне започињу.

Србска црквена община у Горњем Карловцу позвана је, да поднесе прорачун, који је за оправке на стану учитељске школе и у тој самој школи нуждан.

Прививи учитеља М. К. у Ст. Б. и М. Ј. у Н. С. противу решења Епарх. Школ. Одбора Бачког као неосновани одбијени су.

Одобрено је решење ЕП. О. Темишварског донесено у ствари остарелог учитеља С. П. у Араду, и исти је учитељ упућен, да се у одређеном року за мировину код дотичне државне власти пријави.

Избор Јована Ћосића досадањег учитеља у Кули за учитеља предградске школе у Араду потврђен је услед призива дотичне Обштине противу решења ЕП. Одбора Темишварског, којим је овај избор био одбачен.

Осим тога решени су још неки предмети од мање важности а издати су декрети неким новоизабраним учитељима у Темишварској и Бачкој дијецези. В.

ДВАДЕСЕТИ МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ

о стању школа у Угарској за 1889/90. год.

Из статистичног одељења овог званичног извештаја вадимо следеће податке :

У I. одељку је извештај о броју за школу способне деце, и оне која су ишла у школу. Године 1889/90. било је 2,524.569 деце за школу способне, то је 18'36 % од укупног броја становника ове државе. Од ових је ишло у школу 2,057.812 деце, није ишло у школу 466.757 деце. За сву ову за школу способну децу потребно је 30.600 школских дворана са толико исто учитељских снага; а године 1890. било је само 24.965 школ. дворана и 24.908 учитеља.

Кад сравнимо број овогодишње за школу способне деце са бројем од прошле године види се, да је ове године број за школу способне деце порастао са 55.943, а број оних који су ишли у школу нарастао је са 42.200.

За свакидашње похађање школе од 6—12 год. било је за школу оба-

везне 1,828.295 деце; од ових је ишло у школу 1,581.974 деце. Без наставе је остало 246.321 дете.

За повторну школу било је пописано 696.274 деце, у школу је ишло 475.834 деце; није ишло у школу 220.436 деце.

Похађање свакидашње школе било је најгоре у Мармарошкој жупанији; у овој жупанији је само 46.94 % од броја за школу способне деце ишло у школу. У Сатмарској (60.72 %), Силађској (62.20 %), у Крашовској (64.56 %), Солнок-дубошкој (64.80 %), Хуњадској (65.24 %), Угочкој (74.83 %), Арадској (70.25 %), Торданско-марошкој (73.48 %), Чикској (74.83 %), Бихарској (77.56 %), Колушкој (78 %), Берешкој (78.67 %), Чонградској (79 %), Арањош-торданска (79.14 %), Фогарашкој (79.06 %), Турчааска (79.92 %), Мало-Кукуљској (82.37 %), Тренчинској (84.77 %), Заланској (85.54 %), у Торонталској (86.41 %). Врло добро су похађане школе у Барањској жупанији (97.94 %), Острогонској (98.04 %), Мошонској (98.15 %), Шопронској (99.43 %), у Фиуми (Реци) (98.73 %).

Од наред напоменутог броја за школу способне деце било је 1,288.189 мушких, и 1,236.380 женских. Од за школу обавезних мушких ишло је у школу 85.37 %, а од женских 77.49 %.

По вери било је највише римокатоличке, реформатске и јеврејске деце у школи. На првом месту су реформатске вере од 1000 ишло је у школу 881.7, најмање је ишло у школу код грко-католика (унијата) од 1000 само 622.1 детета.

По језику било је 1,263.011 Мађара, 334.704 Немаца, 399.568 Романа, 331.596 Словака, 72.832 Србаља, 47.077 Хрвата, 75.781 Русина. По полагању школа на првом месту су Немци (90.83 %), за њима су Мађари (85.65 %); на последњем месту су Романи (60.82 %).

Од деце која су била у школи њих 85.33 % су кроз 8 месеци походили школу, мање од 8 месеци 14.67 %. Ма да је број деце, која су свршила потпуно школску годину нарастао са 37.489, кад је и број деце која нису довршила школску годину нарастао са 4711. Број отсутних часова је врло велик. 1,304.599 деце отсутствовало је у 21,077.338 часова. Неизвињених отсутних полу дана било је 1,057.883. За неизвињена отсуства утерано је глобе 36.122 ф. 8 нов.

Од своте која је потрошена на издржавање школа, употребљено је 175.971 фор. на књиге сиротим ученицима. Од броја деце која су ишла у школу 91.19 % имало је сав школски прибор, а није имало 8.81 % или 181.469 ученика.

Године 1890. било је 240.111 ученика који иступају из свакидашње школе, и од тих је 229.753 положило испит. Њих 221.429 знају читати и писати, а 8.324 знају само читати, а писати не знају.

Године 1889/90. од 12.685 општина њих 10.647 су издржавале по једну или више школа; 1.784 општине су издржавале своје школе са суседним општинама; у 243 општине нити је било у месту школа нити су са суседним општинама издржавале школе. Највише општина без школа било је у жупанијама: Бихарској (55), Хуњадској (29), Земплинској (18), Крашовској (13), Солночко дубочкој (12), Шарошкој (10).

Осим општина има још и пустара (салашева) које су имале својих школа. Највише ових салашких школа било је у пештанској жупанији (120).

Године 1889/90. било је 16.805 школа. Од ових је 801 државни, 1.946 општински, 5.422 римокатоличких, 2.173 грчко католичких, 1.815 источно православних, 3.375 реформатских, 1.433 евангеличких, 566 јеврејских, 184 приватних, 46 унитарских, и 44 друштвених школа. По томе је дакле број вероисповедних школа : 13.830.

У овој години било је 16.559 основних школа, 64 виших народних, 164 грађанских и 18 виших девојачких школа. Отворено је нових 104 основне школе, 1 виша девојачка, две више девојачке су претворене у више нар. школе.

Смешаних школа било је 14.285, чисто мушких 1.178, чисто женских 1.342. Код државних школа само половина су смешане школе; код општинских су $\frac{3}{4}$ смешане; код вероисповедних велика већина су смешане школе.

Године 1889/90. било је у 16.805 школа 25.202 учитељска места, од којих је 24 908 места било попуњено, а 294 места остала су без учитеља. Од тих непопуњених места у 173 школе су држали предавања путујући учитељи.

Са једним учитељем било је 12.759 школа; са два учитеља 2141 школа; са 3 учитеља 714 школа; са 4 учитеља било је 435 школа.

У 12 хиљада основних школа предавани су сви законом прописани предмети. Женски ручни рад учен је у 2582 школе, газдинство и вртарство у 4640 школа, пчеларство у 534 школе, домаћи или други занати у 941 школи.

У погледу наставног језика било је 82·92% од школа са једним наставним језиком, у 17·08% мешовитим наставним језиком. Од 13.932 школе са једним наставним језиком било је 8994 мађарских (од 1889. год. умножен број са 150), 674 немачких (порастао број са 32), 2587 романских (порастао број са 156), 1115 словачких (умањен број са 274), 312 српских (порастао број са 25), 39 хрватских (умањен број са 2), 211 русинских (умањен број са 16).

Мађарски језик и с њиме помешан још један наст. језик био је у 2824 школе; поред мађарског још два друга наст. језика имале су 33 школе. Само у 16 школа, које су имале два наст. језика, није био ни један мађарски.

Од 7811 немађарских школа постигнут је потпун успех из мађарског језика у 3124 школе; средњи успех у 3072 школе, никакав успех у 1615 школа. Према прошлим годинама у овом погледу се показује назад. Неуспех у мађарском језику приметио се у ист.-православним и грчко-католичким школама.

Од 16.805 нар. школа било је смештено 15.231 у својим сопственим здањима; а 1.574 у закупним становима. Последње године порастао је број школ. здања са 17, а број закупних станова са 86. Вредност школских здања износи 29.129.359 фор.

Године 1890. било је 24.965 школ. дворана. Од ових тек половина ако одговара зак. захтевима; 30 процент од школ. дворана у таком су жалосном стању, да се једва могу и назвати школ. дворанама.

Многе школе су рђаво снабдевене школ. училима. Слика за очигледну наставу од 16.559 школа било је само у 6.371 школи; мапа Аустроугарске монархије било је 6.935; Европе 11.911; пет делова света 5.645; појединих

делова света у 611 примерака. За физику је било 774 збирака и 5.304 збирке слика за зид. За природописне предмете било је 1.198 збирака и 10.096 збирака природописних слика. За цртање је било само 1.023 збирке, а за гимнастику 2.957. Књижница за децу било је 2.957 а 1.786 књижница за народ. У овим податцима показује се велико сиромаштво школа у овој држави. Може ли се без учених сретстава постићи ваљан успех?

Школских вртова било је 10.479 (од 1889. год. умањен број са 351), за поучавање у вртарству имале су 8869 школа своје вртове (мање са 120). Само у 4640 школа предавано је практично вртарство и газдинство са задовољавајућим успехом.

Станова у нарави имало је 18.756 учитеља, а 6152 учитеља или су добијали станарину у новцу или су стан из своје плате морали плаћати.

Виших народних школа било је 64. Од тих је 17 за мушке и 47 за женске. Ове је школе похађало 646 мушких и 1721 женска. — Грађанских школа било је 164. Од ових су 44 државне, 39 општинских са државном припомоћи, 3 приватне са државном припомоћи, и 2 друштвене са државном припомоћи; чисто општинских 33, вероисповедних 24, приватних и друштвених 19. За мушке било је 79 а за женске 85. Ове је школе похађало 10.576 мушких и 9642 женске. Мушки V. и VI. разреди готово су били празни. У опште у мушким школама у старијим разредима је мање ученика, дочим је код женских похађање школе кроз све разреде једначије.

Број виших женских школа порастао је на 18. Од ових је 10 државних, 2 општинске, 2 римокатоличке, 2 реформатске и 2 приватне школе. У свима овим школама било је 2112 ученица.

У III. одељку министарског извештаја говори се о учитељима. Године 1889/90. било је у 16.805 школа 24.908 учитеља. Од 1869. до 1890. године дакле за 21 годину нарастао је број учитеља са 7116, просечно 338—339 на годину. Поред свега тога данашњи број учитеља није довољан, пошто у овој држави треба да има до 31.000 учитеља. Свако учитељско место рачуна се у 500 фор., то је потребно до 3 милијона сталног издавања.

Одношај између школа и учитеља знатно се поправља. Год. 1869. долазило је на једну школу 1:29 уч., 1880. год. по 1:37 учит., 1887. год. по 1:46 учит., 1889. год. по 1:47 учит., а 1890. год. по 1:48 учит. По именима школа долази на сваку државну по 2:13 учит., на једну општинску 2:19 учит., на једну римокатоличку и реформатску по 1:5 учит., на једну унијатску по 1:21 учит., на једну израиљску 1:80 учит., на једну ист. православну по 1:16 учит. (прошле год. 1:15 учит.), на једну грчко-католичку по 0:98 уч.

Од 24.908 учитеља било је 21.919 оспособљених и 2989 неоспособљених. И у овом погледу види се напредак. Године 1873. било је 78% оспособљених учитеља, 1880. год. 80%, 1887. год. 87%, а прошле године је било 21.738 оспособљених учитеља. Највише неоспособљених учитеља има у вероисповедним школама; код грчко-католика 29:6%, код православних 24:3%, код реформатора и евангелика 13:3% односно 13:5%, код римокатолика 10:8%. Код унитарца има 16 неоспособљених учитеља. У државним школама само су 2% неоспособљени учитељи. (Свршиће се).

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Стручни течајеви. В. кр. хрв. слав. далм. влада Одјел за богоштовље и наставу дозволила је, да се уз Вишу девојачку школу у Осеку заведу ови стручни течајеви.

1. Једногодишњи течај за шивење рубља руком.
2. Једногодишњи течај за шивење рубља стројем (машином);
3. Једногодишњи течај за шивење и кројење хаљина;
4. Четиримесечни течај за глађење рубља;
5. Течај за умјетне радње од једне године;
6. Трговачки течај од две године.

Разширење школа. У Шиду на комуналној ерб. школи установљено је шесто учитељско место за учитеља с платом 400 ф. и станом у нарави или станарином од 100 ф.

У *Нови Карловци* (Сасама) установљено је четврто учитељско место за учитеља с платом од 400 ф. уз стап у нарави или станарину од 100 ф.

У *Бежанији* на ербекој основној школи установљено је друго учитељско место за учитељицу православне вере с платом од 400 ф. и станом односно станарином од 100 ф.

Затварање школа. Због дифтерита, који је у Сомбору ове јесени силно беснио, по наредби здравственог Одбора у Сомбору биле су затворене све основне школе у Сомбору и први и други разреди више девојачке школе у истом месту од 12. Октобра до 6. Децембра. — Пошто на салашима Сомборским још једнако многа деца од исте болести болују, то су и салашке школе у исто време, а неке у Децембру затворене и још до данас нису отворене. За време овог дуготрајног одбора све су школеке дворане по ново окречене, цеђем изрибане и по пропису десинфиковане.

Наименовања и пристављања учитељица. Госпођица Зорица Илићева пр. учитељица у Ердуту, наименована је за привремену учитељицу у Бежанији; Теодора Крижанова редовна учитељица школе ербеке на селишту Ранчеву у Сомбору, по молби својој премештена је за учитељицу у селишту сомборском Билићу; Марија Тоналовићева испитана ерб. нар. учитељица пристављена је за привремену учитељицу у селишту Ранчеву, и госпођа Катарина удова Томићка рођена Тоналовићева испитана ерб. нар. учитељица пристављена је као привремена учитељица школе Обзирске на Сомборским селиштима.

НЕКРОЛОГ.

Марија Бошњак учитељица сомборске школе на селишту Билићу после кратког боловања, преминула је у цвету младости своје у Сомбору 14. Децембра и сутра дан 15. Децембра после подне сарањена је.

Ана Кнежев рођ. *Тарањска* испитана ербеко народна учитељица и удовица покојног Душана Кнежевића негдашњег учитеља у Мађарском Чанаду, која је као привремена учитељица на селишту Обзиру код Сомбора већ од више година ревностно младеж ербеку обучавала, после кратког али тешког боловања преминула је у Сомбору ноћу између 17. и 18. Децембра и сарањена је 19. Децембра. Оставила је после себе јединца Вида Кнежевића отличног ученика четвртог гимназијског разреда.

Даринка Обушковићева привремена учитељица у Стари Шова, после дужег боловања преминула је у истом месту у половини месеца Децембра о. г. Вечна нека је успомена овим честитим учитељицама младежи србеке!

РАЗНО.

На Отцeve. Сиромашној србекој школкој деци у Сомбору из заклада на то намењених, као и из дара сл. кр. града Сомбора и Сомборске штедионице, поделила је на Отцeve црквена обштина србека у Сомбору у присуству школског управитеља и учитеља: 179 пари ципела, 67 пари чизама и 50 пари опанака.

Дарови школама и учитељима. Његово Високопреосвештенство господин Мирон Николић православни епископ Пакрачки имао је милост и ове године предплатити Школски Лист за школе србеке у Капелни, Сухомлаки у Пакрачкој, и за србеку вероисповедну школу у Липову у Будимској епархији.

Господин Јован Димовић заслужени учитељ србеке школе у Тријесту изволио је и ове године послати предплату за србеку вероисповедну школу у Пероју у Истрији.

Из закладе покојног Архимандрита Стевана Михаловића шаље се Школски Лист ове године у шест примерака и то србеким школама у Дубици, Јасоновцу и Плашкомe у Горњокарловачкој, и школама србеким у Тарди, Вемeну и Бати у Будимској епархији.

Милан Петко Павловић мастилац (бојадисар) у Вршцу препоручује србеким учитељицама и учитељима, мустре за убрусе (нешкире) са србеким сликама, као: Девет Југовића, Херцеговачко робље, Рањен Црногорац, Сан Краљевића Марка, Гуслар и Вила, Деда и Унук, па онда у групама Змај Јован Јовановић, Лаза Костић, Милорад Шапчанин, Бранко, Јакшић, Суботић, Јов. Стерво Поповић, В. Караџић, Доситеј, и друге србеке слике и ликове. Такође и друге сваковрстне нацрте што служе за подлогу женског ручног рада, које овај србеки вештак на израду прима и на платно и свилу пренаша. Уједно препоручује своју мастилачку радњу за хаљине мушке женске и свештеничке. Србеке црквене одежде бојадише бесплатно. Обраћамо пажњу србеке читалачке публике на овог србеког родољубивог вештака, који станује у Вршцу преко пута од Мале цркве.

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Листа прислате.

Мува, Славуј, Румене и беле руже. Три приповедке Хр. Шмида за Српчад превео Јован Грчић. У Н. Саду. Издање А. Пајевића 1892. Цена 30 нов.

Што ти је мати? приоветка за децу, написао Фрања Хофман превео Јован Грчић (са сликама). У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. Цена 40 нов.

Петко Циганин, прича Ф. Хофмана, превео Светозар Влашкалић гимназиста. Издање и штампана Издавачке књижарнице и штампарије А. Пајевића у Н. Саду 1892. Цена 50 нов.

Popotnikov koledar 1892. za slovenske ucitelje VI. leto izdal in uredil Mihael J. Nerat naducsitely in urednik Popotnikov v Mariborn Celje. Tiskal in zalozsil Dragotin Hrihar.

Збирка српских народних умотворина из Горње Крајине. Књига другга II. Српске народне пјесме слијепца Раде Рапајића вјерно нобилежио и за штампу приредио Манојло Кордунаш. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 80 нов.

Зборник црквених духовних песама на Божић са тропарима Христових, Богородичних и заповедних светитељских празника за ученике, свечаре и свакога, српски у стихове сложио Иван М. Поповић. У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 10 пвч.

Српски згуци народне песме и игре за клавир удесио Тихомир Остојић. Нови Сад 1891. Цена 80 нов. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића у Н. Саду. Литографија Августа Фукса Нови Сад 1891.

Учебнаја рускаја Хрестоматија с толкованијама сочинил П. Полевој. Част втораја (Издање II.). Цена 80 коп. Исте књиге част III. (издање 5.). Цена 75 коп.

Рускаја Историја дља мужских средњих учебних заведениј (II. издање). П. Полевој 1891. атрес С Петербург. Николајевакаја. Цјена 1 рубел 25 коп.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

На Никољ дан прошле године, као на крстно име моје, и о Новом Љету ове године примио сам многе честитке од мојих пријатеља, од местних учитељских зборова и од негдашњих мојих добрих ученика и ученица из свију српских крајева.

Пошто ми није могуће свакоме посебице захвалити на пријатељском сећању и изјављеним благим жељама мени и мојој породици; то за пријатну дужност сматрам у „Школском Листу“ јавно захвалити свима и свакоме на указаној ми љубави.

Уз ову моју свесрдну захвалност, овом приликом свима мојим пријатељима, многобројним мојим некадашњим ученицима и ученицама и читаоцима „Школскога Листа“ честитам Ново 1892. лето, и желим им свака добра.

У Сомбору, 1. Јануара 1892.

Никола Ћ. Вукићевић,

срб. учитељске школе управитељ,
и пристављени гл. школ. извештац.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Са овим бројем Школскога Листа започиње се 24. година његовог излажења, а управо тридесет и четврта година, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе србске покојни Др. Ђорђе Натошевић.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе србске народне школе и србског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опречи према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку fine хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо свакога, ко лист држати жели, да нам што скорије предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у србском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (џака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу“.

У Сомбору, о Светом Сави 1892.

Н. Ћ. Вукићевић,

уредник и издавац „Школскога Листа“.

 Сваки, који прими први број „Школскога Листа“, а не би га рад држати, умољава се да одмах тај први број обратном поштом уредништву врати под добивеном атресом, па му се више не ће шиљати.

Издаје и уређује : **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

